

VILT&TAMT

ETT NYHETSBREV FRÅN VILTSCADECENTER OCH SLU NO 1/2013

Skyddsjaktens skrämsелеffekt

Workshop om tran- och gåsproblematik

Varg i Skandinavien vintern 2012-2013

Råd till djurägare i nya områden med vargförekomst

Höstens utbildningar

Skalens fåbodar. Foto: Stefan Olander

Nyhetsbrevet Vilt & Tamt

Här kommer årets första nyhetsbrev från Viltskadecenter, nu i en ny form som vi hoppas ska inbjuda till läsning!

Under våren har Viltskadecenter deltagit på flera regionala årsmöten med LRF, Fåravelsförbundet, Jägarnas Riksförbund och fåbodbrukarföreningar, för att informera om skadeförebyggande åtgärder och rovdjursförvaltning. Vi har även deltagit på det årliga Vargsymposiet i Vålådalen, där Linn Svensson informerade om vargläget och Jens Karlsson redogjorde för resultaten från ren- och björnstudien som Viltskadecenter genomfört i Norrbotten.

Diskussion på Jordbruksverket

27 mars bjöd Jordbruksverket in Viltskadecenter och flera myndigheter och organisationer för att diskutera djurskyddslagstiftningens krav i samband med stängsling och stora rovdjur. Kraven på betesdrift i djurskyddsförordningen kolliderar ibland med utbredda rovdjurstammar. Det blir komplicerat för lantbrukaren att uppfylla olika miljöåtaganden och samtidigt undvika skador av stora rovdjur. Sär-

skilt svårt kan det bli när det handlar om djur på skogsbete.

Till Regeringskansliet

11 april var Inga Ängsteg inbjuden av Landsbygdsminister Eskil Erlandsson till Regeringskansliet och Landsbyggsdepartementets hearing om de areella näringarna för att tala om kopplingen mellan rovdjursförekomst och skador på tamdjur.

Besiktningkurs. Foto: Inga Ängsteg

Elmia Jakt- och Fiskemässa

I maj deltog Viltskadecenter på Elmia Game Fair Jakt- och Fiskemässa i Jönköping. Vi delade monter med länsstyrelserna inom södra förvaltningsområdet och Rovdjurscentret De5stora. Mässan besöktes av 21 000 personer. Under de tre dagarna uppskattade personalen att ca 100-150 personer per dag velat diskutera frågor kring stora rovdjur. Flertalet av de som besökte montern påtalade problemen med att ha stora stammar av rovdjur, oavsett art. De flesta efterfrågade långsiktiga mål för förvaltningen.

Information om stängsling

Efterfrågan på information om stängsling mot stora rovdjur är fortsatt stor. Vi har medverkat vid flera informationsmöten och stängslingsutbildningar och jobbar för att förse länsstyrelser och lantbrukare med rådgivning och informationsmaterial.

Stängselkurs. Foto: Inga Ängsteg

Stängslingsdag på Skalens fåbodar

23 maj deltog VSC på en stängslingsdag i Gävleborgs län. Platsen var Stefan Olanders fina vall Skalens fåbodar. Stefan berättade om sitt restaureringsarbete och visade vackra betesmarker och fantastiskt fina trästaket. Vi gick igenom montering av rovdjursavvisande stängsel samt kompletteringar av gårdsgårdar för skydd mot varg och björn.

Varg i Skandinavien vintern 2012-2013

Preliminär statusrapport

Förra vinterns inventering av varg i Skandinavien har nu sammanställts. Resultatet visar att vargstammen fortsätter växa och att tillväxten framförallt sker i den svenska delen av populationen.

38 familjegrupper (flockar) och 26 revirmarkerande par dokumenterades under vintern. 38 valpkullar föddes våren 2012 (jämfört med 28 kullar 2011). Tre av familjegrupperna med föryring och fyra av paren fanns på norsk sida riksgränsen. Sju av reviren var gränsöverskridande, resterande fanns i Sverige. Således berör 35 familjegrupper och 22 revirmarkerande par Sverige.

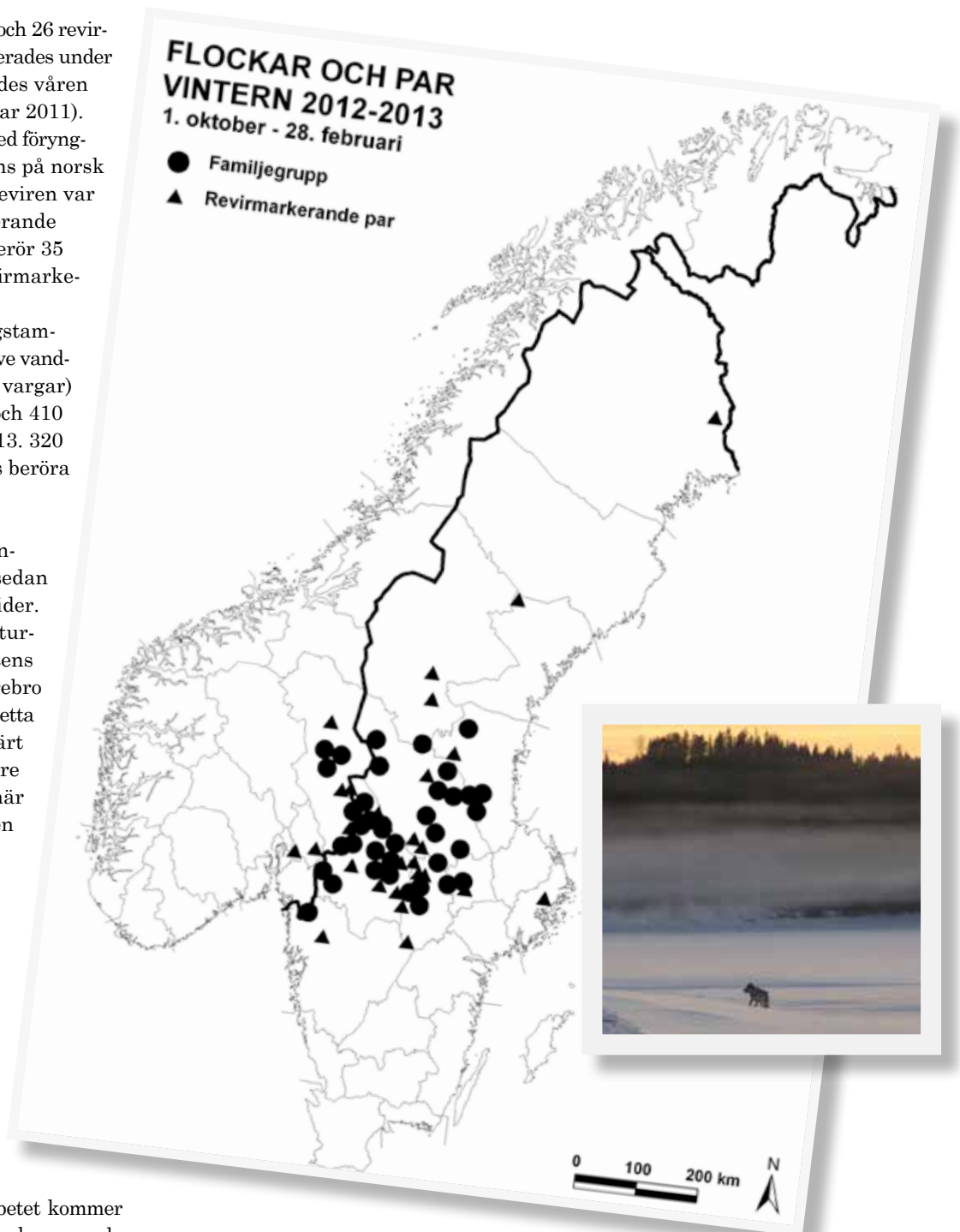
Den skandinaviska vargstammens totala storlek (inklusive vandringstvargar och stationära vargar) beräknas till mellan 350 och 410 individer vintern 2012/2013. 320 – 380 av dessa uppskattas beröra Sverige.

Fyra finskryska vargar dokumenterades under vintern: Två som var kända sedan tidigare och två nya individer. De senare flyttades av Naturvårdsverket från Norrbottens län till gränsen mellan Örebro och Västra Götalands län. Detta vargpar blev sedan stationärt i området. En av de tidigare kända vargarna är stationär i Gävleborgs län och fick en kull valpar våren 2012.

Läs mer i rapporten [Varg i Skandinavien vintern 2012-2013 – Preliminär statusrapport](#)

Den slutgiltiga rapporten, med mer detaljerad information, kommer 1 september.

Redan nu startar arbetet med att dokumentera de valpkullar som har fötts våren 2013, men huvuddelen av det arbetet kommer att ske på spårnö under kommande vinter. 1 oktober börjar vi med vår löpande lägesrapportering igen.

Flera vargangrepp i södra Sverige

De senaste månaderna har flera omfattande vargangrepp på får inträffat i södra Sverige. I enlighet med rådande rovdjurspolitik ska vargen få sprida sig över hela landet.

En konsekvens av vargförekomst i tamdjurstäta områden är att skadorna på får ökar. Det är en stor utmaning att förebygga skador så effektivt som möjligt.

Råd till djurägare i områden med vargförekomst

Om man har haft angrepp av varg är det viktigt att man vidtar någon skadeförebyggande åtgärd omgående, eftersom risken är stor för att vargen kommer tillbaka nästa kväll eller inom 14 dagar. Länsstyrelsens besiktningsmän har lapptyg och elnät att låna ut som akutåtgärd. Mest effektivt är att flytta djuren till en säkrare fälla, men det är inte alltid den möjligheten finns. Andra akuta åtgärder (effektiva ca 6-8 veckor) är ljud- eller ljusskrämmor. Läs mer i faktabladet *Akuta åtgärder efter rovdjursangrepp på tamdjur* eller kontakta Viltskadecenter eller Länsstyrelsen för mera information.

Vanliga, väl spända fårnät är ofta ett tillräckligt skydd mot vargar. Sådana stängsel blir ännu bättre om man kompletterar dem med två eltrådar; en tråd 10-15 cm ovanför nätet och en tråd innanför stängslet, ca 25 cm ovan marken.

Majoriteten av vargangreppen har inträffat i hägn som inte varit i särskilt bra skick eller som varit öppna mot vatten. Fårägare bör se över sina stängsel och tänka på att stängsel bör löpa även längsmed vattendrag. I de flesta fall är

Lapptyg i vatten. Foto: Andreas Norin

detta tillräckligt för att förhindra angrepp. Har man stora problem att täta mot vatten kan man kontakta länsstyrelsen eller Viltskadecenter för att diskutera olika lösningar eller för att beställa lapptyg för vatten.

Nötboskap löper betydligt lägre risk att bli angripna av varg än får. Om de betar intill en hage där varg nyligen angripit får bör man ändå öka tillsynen även av dessa. För att förebygga störningar kan man sätta upp lapptyg kring både får- och kohagar och låta det sitta uppe åtminstone i två veckor.

Stängsel mot rovdjur. Inga Ängsteg

Stationära vargar

Om vargarna blir stationära bör fårbesättningar i området vidta permanenta skadeförebyggande åtgärder. Länsstyrelsen kan lämna bidrag till sådana. I de flesta fall handlar det om medel till stängsel. Det finns två effektiva varianter av rovdjursavvisande stängsel: fem eltrådar eller fårnät kompletterat med två eltrådar. Läs mer i faktabladet *Stängsel för att förebygga skador från rovdjur*.

Kontakta länsstyrelsen för rådgivning kring nystängsling. Tänk på att bidraget måste vara beviljat innan arbetet kan påbörjas. Det är bra om länsstyrelsens besiktningsman kommer ut på plats och tittar på området som ska stängslas innan arbetet påbörjas. Det är även besiktningsmannen som godkänner stängslet när det är klart innan bidraget betalas ut. För detaljfrågor kring praktisk stängsling eller speciallösningar kan man kontakta Viltskadecenter.

UTBILDNINGAR HÖSTEN 2013

Anmälan till höstens utbildningar kan göras redan nu till:

inga.angsteg@slu.se

Kurserna ges på Viltskadecenter vid Grimsö Forskningsstation om inte annat anges.

Besiktning av statens vilt 13-14 augusti

Plats: Ultuna, Uppsala (anmäl er gärna så snart som möjligt)

Orienteringskurs i stängsling mot stora rovdjur 21 augusti

Fortbildning för besiktningsmän för tamdjur 11-12 september

Grundkurs i inventering och kvalitetssäkring av rovdjursförekomst 17-19 september

Fortbildning för besiktningsmän för tamdjur 23-24 oktober

Grundkurs i inventering och kvalitetssäkring av rovdjursförekomst 27-29 november

Nyutbildade besiktningsmän!

Med ökad vargförekomst i södra förvaltningsområdet behövs flera besiktningsmän för tamdjur. 29-30 maj genomförde Viltskadecenter en grundkurs för 22 personer. Deltagarna kom från nio län. Bland dem kom en tredjedel från Skåne, Hallands och Blekinge län.

Sädgäss vid Kvismaren våren 2013. Foto: Johan Månsson

”Från hotad till hatad”

I februari anordnade vi workshopen ”Från hotad till hatad”, där representanter från länsstyrelserna, Landsbygdsdepartementet, Naturvårdsverket, Sveriges Jordägareförbund och LRF deltog.

Fokus låg på de ökande problemen med stora betande fåglar. Under workshopen diskuterades de problem som uppkommit genom de ökande populationerna av tranor, gäss och sångsvan och hur man kan lösa problematiken på kort och lång sikt. Från diskussionerna kan man dra slutsatsen att förvaltningen i länen

tidigt framhölls vikten av att ha möjlighet att anpassa förvaltningen och åtgärderna efter lokala skillnader. En

gemensam strävan är långsiktighet, att få till mätbara målsättningar och en ökad kunskap om systemet.

Skydds jaktens skrämseleffekt

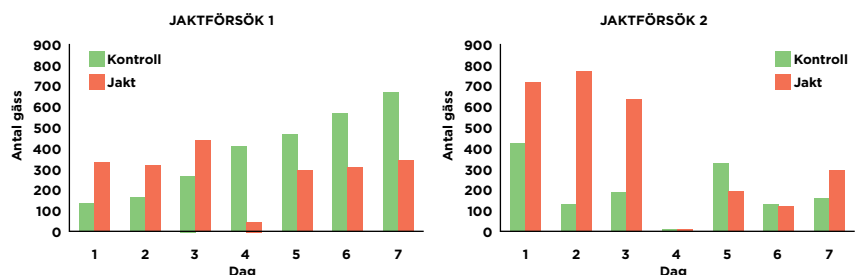
Det inledande pilotprojektet med att undersöka skrämseleffekten av genomförd skydds jakt på betande fåglar utökas i år med hjälp av finansiering från Naturvårdsverket (Viltkommittén). Tre försök har hittills genomförts på grågäss som betat på vall och betesvall vid Hornborgasjön. De preliminära resultaten pekar på en effekt som håller i sig i minst 3-4 dagar.

Vi planerar att genomföra fler försök under sommar och höst och efterlyser därför problemområden där skydds jakt kommer att genomföras på gäss, tranor eller sångsvan.

Workshop ”Från hotad till hatad” på Grimsö i februari där problematiken kring de ökande populationerna av stora betande fåglar diskuterades. Foto: Johan Månsson

strävar efter att få kontroll över tillväxten i framförallt gåspopulationerna och minska skadorna som uppkommer på jordbruksgrödor. Deltagarna efterlyser en ökad nationell samsyn om hur problemen ska lösas med gemensamma strategier över länsgränserna. Jakt och äggprickning föreslogs ingå som verktyg för att minska konflikterna. Sam-

FIGUR 1. Två av jaktförsöken utförda under maj och juni 2013. KONTROLL är summan av gäss på två fält där jakt inte har bedrivits och JAKT är summan av gäss i området där man jagat. Jakten har utförts under kväll och påföljande morgon mellan dag 3 och dag 4. Under Jaktförsök 1 förekom inflog av gäss till Hornborgasjön, vilket också avspeglas i den kontinuerliga ökningen på kontrollfälten. Denna ökning ses inte efter jakt på de fält där skyddsjakten utfördes.

Foton: Jens Karlsson

Kalvning i hägn och områdesriktad jakt

Inom ramen för ett regeringsuppdrag genomför Viltskadecenter en studie av hur åtgärderna kalvning i hägn och områdesriktad jakt kan användas för att minska antalet rovdjursdödade renar. Studien görs i samarbete med Udtja sameby, Gällivare skogssameby, Avdelningen för Rensköttsel (SLU) och Skandinaviska björnprojektet.

Under 2013 och 2014 kommer ca 1000 vajor att kalva i stora hägn. Syftet är att hålla björnarna borta från renkalvarna under den tidsperiod som vi tidigare har dokumenterat att björnpredationen på renkalvar är som störst*.

Under dessa två år kommer vi att följa upp överlevnad och kondition hos renarna och dokumentera björnarnas predationstakt på ren. Genom att förse björnar i området med GPS-sändare och renar med Proximity-sändare (som kommunicerar med björnarnas sändare) får vi möjlighet att följa björnarnas rörelser nära renarna i detalj. Renkalvarna förses med sändare då de släpps ut ur hägnen under första veckan i juni. Kalvarnas sändare har en funktion som gör att de skickar en särskild radiosignal om de legat stilla i flera

timmar, då man kan misstänka att de är döda. På så sätt kan vi pejla oss fram till varje kropp för att försöka avgöra dödsorsaken.

När detta skrivs har vi precis avslutat märkningen av 800 renkalvar, som nu släppts ut på bete i skogen.

2014 - 2016 planerar vi även att försöka minska björntätheten i kalvningsområdena. Vi tjuvstartar det arbetet genom att placera ut MMS-kameror (ätelkameror som använder MMS för att skicka bilder via mobiltelefonnätet) på olika platser med olika lockmedel, för att undersöka vilka tider på året de fungerar bäst.

Nu väntar en spännande sommar då vi kommer att följa upp vad som händer med de sändarförsedda kalvarna i Udtja och Gällivare.

* *Klicka här för att se rapporten "Björnpredation på ren och potentiella effekter av tre förebyggande åtgärder"*

Klicka här för att följa arbetet på Facebook!

Två nya studenter och studentarbeten

Fältval och fördelning av gäss i Sörfjärden

Efter avslutade inventeringar i jordbrukslandskapet kring Sörfjärden i Södermanland 2010-2012*, dyker vi nu lite djupare i insamlad data.

Carina Tennfors kommer att ana-

lysera de faktorer som påverkar grågässens fältval och även utvärdera hur attraktiv den nyligen anlagda avledningsåkern är i förhållande till övriga åkrar i landskapet. Arbetet ska vara klart under hösten 2013.

* Se slutrapporten: *Grågäss vid Sörfjärden 2010-2012, Resultat av inventering och försök med gäsbetesåker*

*Carina Tennfors ska studera grågässens fältval kring Sörfjärden.
Foto: Johan Månsson*

Tranornas rörelsemönster i jordbruksområdet Kvismaren i Örebro län

Data från förra årets GPS-försedda tranor kommer att analyseras av Caroline Vesterlund för att studera tre huvudfrågor:

- 1) Hur stora områden använder tranorna under en dag?
- 2) Hur många åkrar besöker de under en dag?
- 3) Hur långt från övernattningsplatserna födosöker de?

Caroline kommer även att undersöka om det finns någon skillnad i rörelsemönstren tidigt och sent på rast-säsongen. Studien bygger på intensivperioder från sju tranindivider, från vilka vi erhållit en position varje halvtimme. Rapporten kommer att vara färdigställd under hösten 2013.

*Caroline Vesterlund kommer att analysera tranornas rörelsemönster kring Kvismaren.
Foto: Johan Månsson*

Revirinventering och tranmärkning

I juni drar vi igång fältverksamheten inför märkningen av tranor.

I området kring Grimsö utförs årligen en revirinventering som syftar till att få ett mått på årets reproduktion och samtidigt fungera som vägledning inför märkningen.

I år planerar vi att märka ca 10 tra-

nor med GPS-ryggsäck, men framgången beror mycket på tillgängligheten av ungar som brukar variera mycket mellan olika år. Positionerna kommer att användas i studierna kring tranornas rörelser i jordbruksområden längs deras

flyttväg. Under året har vi även inlett ett samarbete med en dansk forskargrupp som vill använda GPS-positionerna för att studera möjliga effekter av vindkraftsutbyggnad på tranor.

Viltskadecenter är ett serviceorgan för myndigheter, organisationer, enskilda näringsidkare och allmänheten. Centret arbetar på uppdrag av Naturvårdsverket och tillhör Sveriges Lantbruksuniversitet. Viltskadecenter bistår bland annat med information om förebyggande åtgärder för att förhindra skador från fredat vilt. **Grimsö Forskningsstation, 730 91 Riddarhyttan. Telefon: 0581-920 70 www.viltskadecenter.se viltskadecenter@slu.se**

